

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 316.3

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273652](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273652)

*Iryna Verkhovod, Bohdan Khmelnsky Melitopol State Pedagogical University
Ph. D. in Economics, Associate Professor*

СОЦІАЛЬНА СФЕРА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ SOCIAL SPHERE AS AN ECONOMIC CATEGORY AND BASIS SOCIAL DEVELOPMENT

Анотація. Метою статті є вивчення соціальної сфери як економічної категорії та основи соціального розвитку з огляду на вітчизняні реалії. У статті розглянуто вплив розвитку соціальної сфери у покращенні добробуту кожної особистості суспільства. Визначено, що спрощене розуміння розвитку соціальної сфери ґрунтується на інвестиціях у людей та формування потужного людського потенціалу. Визначено, що ці фактори сприяють економічному процвітанню суспільства та включають молодіжні програми та послуги, освіту після середньої школи, створення робочих місць, сприяння здоровому, активному способу життя та безпечним і захищеним громадам. З'ясовано, що соціальний розвиток використовує та/або змінює процеси суспільних інститутів і систем через політику та програми для зміцнення можливостей і спроможностей окремих осіб, сімей і громад, що передбачено концепцією соціального капіталу. Визначено, що для України соціальна сфера посідає сьогодні вагомe місце у соціально-економічній системі країни. Наведено три підходи щодо визначення поняття соціальної сфери, а саме: процесуальний, змістовний та інституційний. Визначено, що економічне зростання та соціальний розвиток тісно пов'язані, адже економічне зростання країни безпосередньо впливає на здатність уряду покращувати соціальний розвиток громадян цієї країни. У той же час соціальний розвиток повинен покращуватися паралельно із покращенням фінансових можливостей країни. У статті також проведено дослідження місця України у Світовому індексу Index Good Country та рейтингу країн за рівнем щастя населення; проведено аналіз динаміки Індексу Джині України, який свідчить про високий рівень рівності та про зниження нерівності в Україні, проведено аналіз ВВП на душу населення, який дозволив переконатися у існуванні передумов щодо соціального розвитку України; проаналізовано

динаміку показника Індексу людського розвитку. Визначено, що за ІЛР Україна є країною із високим рівнем розвитку порівняно з іншими країнами.

У результаті дослідження підсумовано, що Україна має потужний соціальний капітал, а соціальні ініціативи мають величезний потенціал для економічного відновлення в Україні та подолання суспільних витрат війни. Соціальна економіка має усі передумови, щоб стати основою для економічного відновлення всієї країни.

Abstract. *The article examines the influence of the development of the social sphere in improving the well-being of every individual in society. It was determined that a simplified understanding of the development of the social sphere is based on investments in people and the formation of powerful human potential. These factors have been identified as contributing to community economic prosperity and include youth programs and services, post-secondary education, job creation, promoting healthy, active lifestyles, and safe and secure communities. It has been found that social development uses and/or changes the processes of social institutions and systems through policies and programs to strengthen the capabilities and capacities of individuals, families and communities, which is envisaged by the concept of social capital. It was determined that for Ukraine the social sphere occupies an important place in the socio-economic system of the country today. Three approaches to defining the concept of the social sphere are presented, namely: procedural, substantive and institutional. It was determined that economic growth and social development are closely related, because the economic growth of a country directly affects the ability of the government to improve the social development of its citizens. At the same time, social development should improve in parallel with the improvement of the country's financial capabilities. The article also conducts a study of Ukraine's place in the World Good Country Index and the ranking of countries by the level of happiness of the population. An analysis of the dynamics of the Gini Index of Ukraine was conducted, which indicates a high level of equality and a decrease in inequality in Ukraine. The analysis of GDP per capita made it possible to verify the existence of prerequisites for the social development of Ukraine. The dynamics of the Human Development Index were analyzed. Therefore, according to this indicator, Ukraine is a country with a high level of development compared to other countries. The conducted research made it possible to find out that the social development of Ukraine has positive and negative factors that determine the vectors of further growth. Among the positive ones, the following are highlighted: implementation of European norms and standards of social policy; formation of trends for the development of intellectual and personnel and educational and innovative potential of the social sphere; increasing the quality and efficiency of educational and research activities, increasing the level of intellectualization of the economy and the social sphere; development of social standards in the field of social and labor relations; development of family medicine, development of physical culture and sports facilities; digitization of the social sphere. And among the negative ones, the following were noted: a decrease in the number and deterioration of the quality of institutional support for the functioning of the social sphere; further decline of the material, technical and technological base of institutions in the social*

and housing and communal spheres; increase in the cost of social services and social security in the conditions of European integration; complication of the situation with global diseases; decrease in the volume of housing put into operation; deterioration of the ecological situation; Russian-Ukrainian war and its consequences. It was determined that Ukraine is currently actively implementing a digital strategy for the transformation of the social sphere. It is concluded that Ukraine has a powerful social capital, and social initiatives have a huge potential for economic recovery in Ukraine and overcoming the social costs of the war. The social economy has all the prerequisites to become the basis for the economic recovery of the entire country.

Key words: *social sphere, social development, economic development, social inequality, social capital*

Ключові слова: *соціальна сфера, соціальний розвиток, економічний розвиток, соціальна нерівність, соціальний капітал*

Постановка проблеми.

Розвиток соціальної сфери полягає в покращенні добробуту кожної людини в суспільстві, щоб вона могла повністю реалізувати свій потенціал. Успіх суспільства пов'язаний із добробутом кожного громадянина, що і формує передумови для подальшого економічного зростання всього суспільства. У спрощеному розумінні розвиток соціальної сфери передбачає інвестиції в людей та формування потужного людського потенціалу. Це вимагає усунення бар'єрів, щоб усі громадяни могли з упевненістю та гідністю йти до своєї мрії та здійснювати власні стратегії самореалізації. Насамперед, йдеться про відмову визнати, що люди, які живуть у бідності, завжди будуть бідними, та про допомогу людям, щоб вони могли рухатися вперед на шляху до самозабезпечення.

Кожен громадянин України повинен мати можливість рости, розвивати власні навички та вносити значний внесок у свою родину та громаду. Якщо вони здорові, добре освічені та навчені для того, щоб стати професійною та кваліфікованою робочою силою та здатні отримувати гідну зарплату, вони краще підготовлені для задоволення своїх основних потреб і досягнення успіху. Цей успіх транслюється на їх родини та переростає у успіх громадин і, відповідно, всього суспільства. З огляду на це важливим є формування ефективної системи освіти. Так, навчання потрібно починати з самого раннього віку. Інвестуючи в ініціативи раннього навчання, держава може забезпечити більший ступінь успіху серед громадян. Забезпечення того, щоб діти отримали хороший старт у навчанні, значною мірою допоможе

підвищити їхній успіх у подальшому житті.

Доступна високоякісна система догляду за дітьми також потрібна для успіху суспільства. Коли люди знають, що про їхніх дітей добре піклуються, вони можуть бути більш продуктивними на своїй роботі. Коли роботодавці мають хороших працівників, їхній бізнес має більше шансів на успіх. У свою черг, коли бізнес досягає успіху, економічне становище громади покращується. Сьогоднішні інвестиції в покращення програм догляду за дітьми можуть принести багато довгострокових економічних вигод для суспільства.

Крім того, безпечно доступне місце для проживання є дуже важливим для того, щоб допомогти людям досягти самозабезпечення. Це центр сімейного життя; де сім'ї можуть безпечно жити, виховувати своїх дітей, будувати стосунки з громадою та піклуватися про літніх батьків. Без гідного місця проживання особі важко функціонувати як продуктивний член суспільства.

Інші інвестиції в людей, які сприяють економічному процвітанню суспільства, включають молодіжні програми та послуги, освіту після середньої школи, створення робочих місць, сприяння здоровому, активному способу життя та безпечним і захищеним громадам.

Таким чином, інвестицій у соціальну сферу виступають економічним чинником, який має прямий вплив на соціальний розвиток, під яким необхідно розуміти процес, який залучає всі рівні інституцій, від національних урядів до різноманітних організацій громадянського суспільства, для побудови рівноправного та справедливого суспільства шляхом розподілу економічних можливостей і соціальних послуг, одночасно усуваючи дисбаланс влади. Соціальний розвиток використовує та/або змінює процеси суспільних інститутів і систем через політику та програми для зміцнення можливостей і спроможностей окремих осіб, сімей і громад. Ці тези вкладаються в концепцію соціального капіталу, до якого відносяться навички, знання і творчість, які люди вносять в економічне життя. Соціальний капітал притаманний організаційним особливостям соціально-економічного життя і виступає економічною категорією. Іншими словами, це стосується потенціалу створення багатства.

Для України сьогодні ця тема є актуальною для дослідження, нова фаза російсько-української війни, яка розпочалася у 2022 році, дала можливість переоцінити значення соціальної сфери та потреби його подальшого розвитку, що стане

основою для соціального розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом вивчення соціальної сфери як економічної складової соціального розвитку здійснювали багато закордонних та вітчизняних вчених. Так, у роботі М. А. Кальницької проведено ґрунтовне дослідження теоретичних підходів до визначення соціальної сфери та особливості її функціонування в Україні, проаналізовано сучасні підходи до визначення категорії «соціальна сфера», виокремлено такі три теоретичні підходи, як процесуальний, змістовий, інституційний. Особливості функціонування соціальної сфери в Україні розглянуто через призму сприятливих і несприятливих передумов, а також сприятливих і несприятливих чинників її розвитку [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]. О. Тарасюк досліджено проблематику цифровізації соціальної сфери з огляду на впровадження нових ініціатив у сфері цифровізації соціальної сфери України [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]. К. Кошеленко досліджує цифровізація соціальної сфери в під час війни. Сучасні дослідження звертаються до пошуку ефективних напрямів розвитку соціальної сфери, у тому числі за рахунок ініціатив урядів. При цьому наразі

розглядаються можливості цифровізації, які містять значний потенціал для розвитку соціальної сфери з метою покращення рівня життя населення, яке визначається основним показником соціально-економічного розвитку держави.

Метою статті стало вивчення соціальної сфери як економічної категорії та основи соціального розвитку з огляду на вітчизняні реалії.

У статті використані наступні **методи дослідження**: критичний аналіз літературних джерел, абстрагування, аналіз, індексний метод, графічний метод, дедукції, систематизація та узагальнення.

Виклад основних результатів дослідження. Для України соціальна сфера посідає сьогодні вагомим місце у соціально-економічній системі країни. Соціальна сфера, передусім, пов'язана із процесами забезпечення життєдіяльності людини та суспільства, продукує економічні блага для задоволення потреб людини, відповідно, відображає як рівень і якість життя у суспільстві, так і рівень розвитку національної економіки. За визначенням М.А. Кальницької соціальна сфера виступає важливою сферою національної економіки України і на даному етапі є складною і динамічною системою, у якій відбуваються кількісні і якісні зміни, ця система постійно змінює напрями

розвитку і трансформації, проте сьогодні вона характеризується низькою ефективністю функціонування. Автором в результаті досліджень слушно виокремлено три підходи до трактування поняття «соціальна сфера»:

1) процесуальний підхід (соціальні процеси та форми соціальної діяльності спрямовані на підвищення рівня життя у суспільстві);

2) змістовий підхід (спрямований на змістове наповнення поняття «соціальна сфера»);

3) інституційний підхід (розглядає інституційні одиниці, які забезпечують у суспільстві підвищення рівня життя) [Помилка! Джерело посилання не знайдено].

Економічне зростання та соціальний розвиток тісно пов'язані, оскільки країні потрібні гроші для покращення умов життя громадян. Економічне зростання країни безпосередньо впливає на здатність уряду покращувати соціальний

розвиток громадян цієї країни. Багато людей не згодні з тим, чи добробут потрібно заслужити чи успадкувати. Економічне зростання та соціальний розвиток вимагають тонкого балансу економічного зростання з моральною соціальною відповідальністю. Кінцевою метою соціального розвитку стає покращення добробуту всіх людей у суспільстві.

Соціальний розвиток має покращуватися разом із покращенням фінансових можливостей країни. Для цього зазвичай потрібно кілька десятиліть і це вимагає ретельного планування. Економічне зростання та соціальний розвиток залежать одне від одного, тому що країні потрібне економічне зростання для забезпечення основних інфраструктурних потреб, які підтримують соціальний розвиток нації.

Розуміння ступеня розвитку соціальної сфери порівняно із іншими країнами можна отримати із Світового індексу Index Good Country (рис. 1).

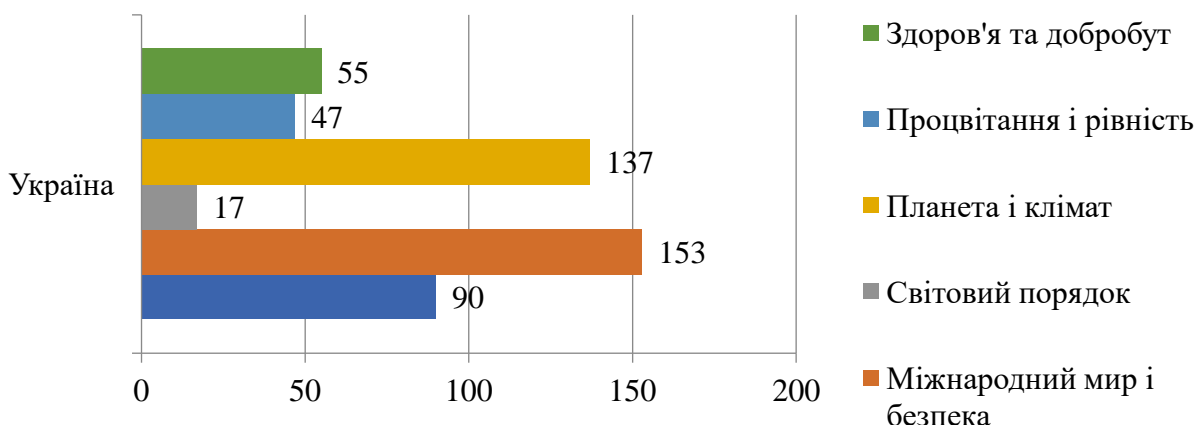

Рис. 1. Місце України за розвитком соціальної сфери

Джерело: [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

Таким чином, Україна порівняно із світом має низькі значення показників добробуту, процвітання та рівності, клімату та миру і безпеки.

За рівнем щастя населення України у 2020 році посіло 110 місце серед 149 досліджуваних країн [Помилка! Джерело посилання не знайдено.], це вказує на низький рівень розвитку соціальної сфери.

Останніми роками соціальна нерівність і фрагментація суспільства стали головними проблемами в багатьох країнах ОЕСР і регіонах, що розвиваються. Політики та дослідники припускають, що такі економічні фактори, як нерівність у доходах та/або безробіття, спричиняють і посилюють ці тенденції. Порядок денний щодо сталого розвитку до 2030 року визнає виклик і наголошує на важливості рівномірного зростання, рівності та мирних, інклюзивних суспільств. Так, економісти Німецького інституту розвитку та сталості виявляють позитивний зв'язок між соціальною згуртованістю та економічним зростанням, виходячи з того, що соціальна згуртованість покращує формальні та/або соціальні інститути, що причинно стимулює економічне зростання. Існують докази зв'язку між зростанням і соціальною згуртованістю, але вони

все ще дуже рідкісні та обмежуються кореляційним аналізом, тому не можна стверджувати ні про напрям, ні про причинно-наслідковий зв'язок. Одним із потенційних механізмів, за допомогою якого зростання може вплинути на соціальну сферу, є інклюзивне, орієнтоване на бідних покращення результатів розвитку, а саме створення робочих місць, освіти та зменшення нерівності в доходах і розподілі ресурсів. Іншим потенційним механізмом є політичні реформи, наприклад, у сфері соціального захисту та оподаткування Співпраця в галузі розвитку, на думку економістів Німецького інституту розвитку та сталості, дедалі більше зосереджується на економічному розвитку загалом і сприянні приватному сектору зокрема. Чіткий зв'язок із соціальною згуртованістю не є частиною більшості стратегій розвитку, винятком є розбудова миру. Проте економічна політика та зростання не обов'язково підвищують соціальну згуртованість і можуть навіть сприяти зростанню соціального невдоволення та хвилювань, якщо їх не розподілити належним чином [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

Тож проаналізуємо динаміку Індексу Джині, який вимірює ступінь, до якої розподіл доходів або

споживчих витрат між окремими особами чи домогосподарствами в економіці відхиляється від абсолютно рівномірного розподілу.

За індексом Джіні 0 означає повну рівність, тоді як індекс 100 означає повну нерівність.

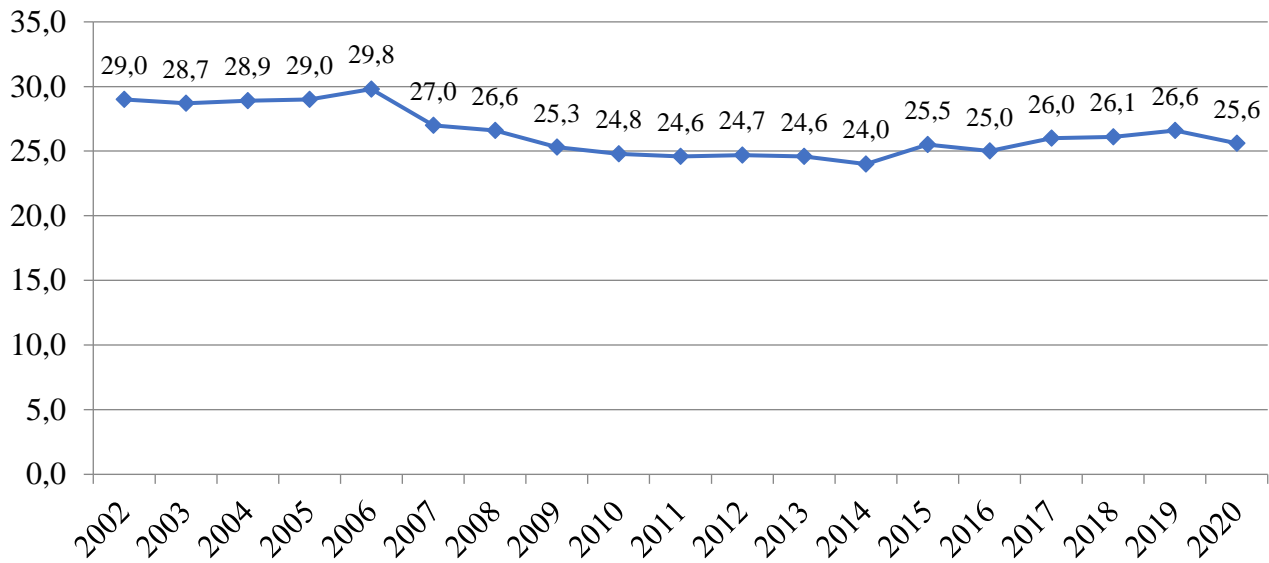

Рис. 2. Динаміка індексу Джіні України за 2002-2020 роки
Джерело: [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

Отже, динаміка Індексу Джіні свідчить про зниження нерівності в Україні, що вказує на позитивний напрямок розвитку соціальної сфери України.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання номінального ВВП на душу населення. Так, у 2021 році ВВП на душу населення зросло на 29,8% і досягло рівня в 4,8 тис. дол. США.

На рис. 3 та 4 представимо динаміку ВВП на душу населення із 2002 до 2022 року.

Рис. 3. Динаміка номінального ВВП на душу населення за 2002-2021 роки у грн. Джерело: [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

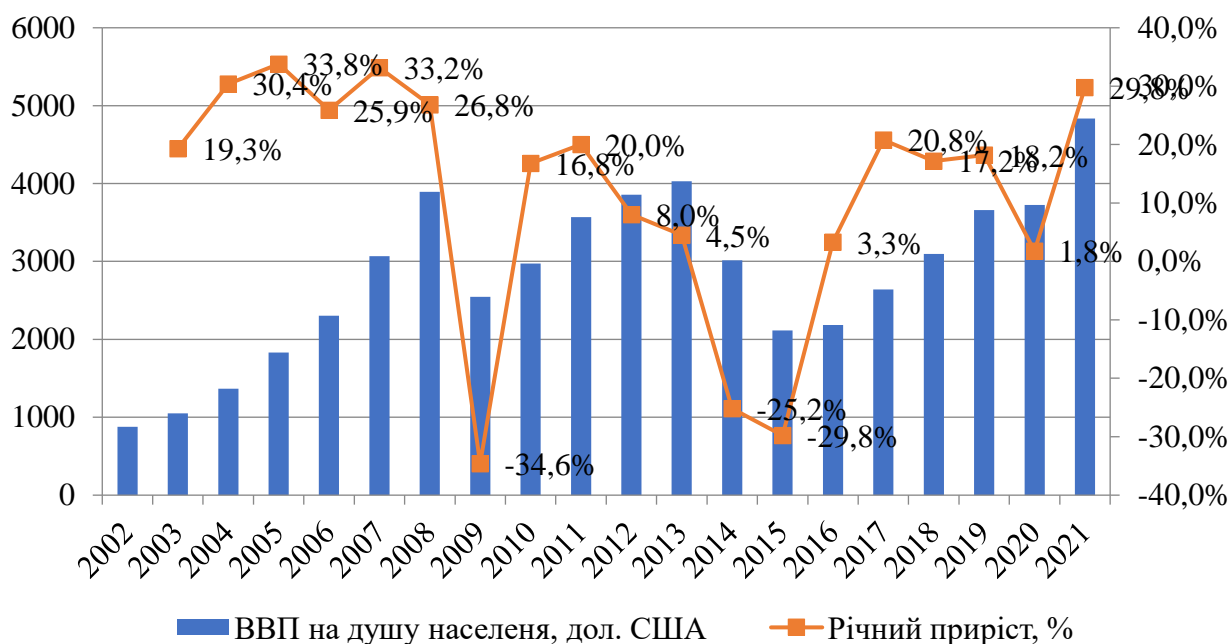

Рис. 4. Динаміка номінального ВВП на душу населення за 2002-2021 роки у дол. США Джерело: [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

За даним показником Україна поступається багатьом країнам світу (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за рівнем номінального ВВП на душу населення, дол. США

Країна	2020 рік	2020 рік – Ранг	2021 рік	2021 рік – Ранг
Люксембург	116 921	1	131302	1
Ірландія	85 206	3	102394	2
Швейцарія	87 367	2	93515	3
Норвегія	67326	4	82244	4
Сполучені Штати	63358	5	69375	5
Ісландія	59643	8	68 844	6
Данія	61154	6	67 920	7
Сінгапур	59 795	7	66263	8
Австралія	52905	10	62 619	9
Катар	54185	9	61791	10
Світ	11108		12 284	
Україна	3725	>50	4834	>50

Джерело: [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

Порівняно із передовими країнами номінальний ВВП України є низьким. При цьому значення України є удвічі меншими за середньосвітовий ринок.

Станом на 2021 рік Люксембург залишився на першому місці за рейтингом ВВП на душу населення в номінальному вираженні. Люксембург, ймовірно, залишатиметься на першому місці номінального рейтингу протягом наступних кількох років, оскільки він випереджає 2-е місце в рейтингу Ірландію з величезним відривом у 28 908 доларів США. Серед 10 найбагатших економік Ірландія має найшвидше зростаючу економіку з 13,04%. Серед 50 найбільших економік з найвищим ВВП на душу

населення Макао є економікою, що розвивається найшвидше з темпом зростання в 20,44%, за нею йде Ірландія. Лише Пуерто-Ріко матиме від'ємний темп зростання -0,6%, за ним йде Кувейт (0,95%) [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Акумуляюючим показником для нашого дослідження є індекс людського розвитку (ІЛР), за яким України у 2021 році досяг 0,773 (рис. 5), дещо знизившись порівняно з попереднім вимірюванням. ІЛР – це статистика, яка об'єднує тривалість життя, рівень освіти та ВВП на душу населення. Країни з оцінкою понад 0,700 вважаються країнами з високим рівнем розвитку порівняно з країнами з нижчою оцінкою.

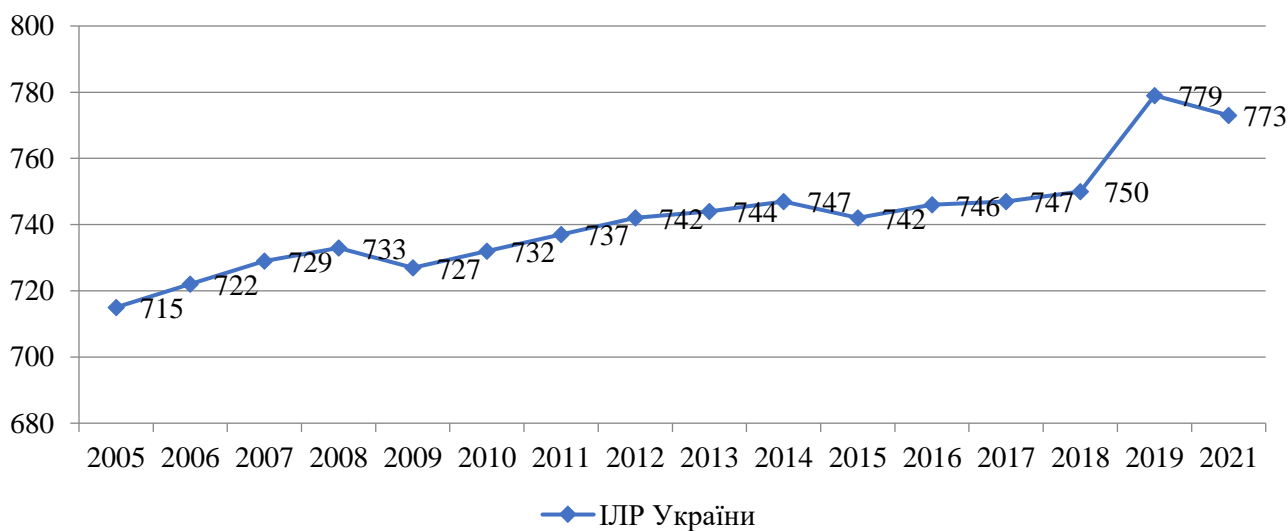

Рис. 5. Динаміка індексу ІЛР України за 2005-2021 роки
Джерело: [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Показник ІЛР України протягом досліджуваного періоду коливався. У 1990 році показник ІЛР України в 0,705 означав, що вона є

країною з високим рівнем розвитку, але до 1995 року цей показник знизився до 0,664.

Як бачимо, соціальна сфера України, перебуваючи, основою соціального розвитку держави має і позитивні, і негативні чинники свого розвитку.

До чинників, які позитивно впливають на розвиток соціальної сфери в економічній системі України, необхідно віднести:

1) імплементацію європейських норм і стандартів соціальної політики;

2) формування тенденцій до розвитку інтелектуально-кадрового та освітньо-інноваційного потенціалу соціальної сфери;

3) підвищення якості та ефективності освітньої і науково-дослідної діяльності, зростання рівня інтелектуалізації економіки та соціальної сфери;

4) розвиток соціальних стандартів у сфері соціально-трудових відносин;

5) розвиток сімейної медицини, розбудову об'єктів фізичної культури та спорту [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**];

6) діджиталізацію соціальної сфери.

Негативно на розвиток вітчизняної соціальної сфери впливає низка чинників, які ми називаємо несприятливими. До них відносимо:

1) зменшення чисельності та погіршення якості

інституціонального забезпечення функціонування соціальної сфери;

2) подальший занепад матеріально-технічної та технологічної бази закладів соціальної і житлово-комунальної сфер;

3) зростання вартості соціальних послуг та соціального забезпечення в умовах євроінтеграції;

4) ускладнення ситуації з глобальними захворюваннями;

5) зменшення обсягу введеного в експлуатацію житла;

6) погіршення екологічної ситуації [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**];

7) російсько-українська війна та її наслідки.

21 вересня 2020 року Міністерство соціальної політики України презентувало нову Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**], яка створює єдине інформаційне середовище соціальної сфери та покаже, як держава сприяє соціальній згуртованості за допомогою цифрових технологій. У рамках цифрової трансформації соціальної сфери міністерство створить єдиний реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг і виплат, а також запровадить систему їх верифікації. Реєстр базуватиметься на існуючих інформаційних системах, зокрема на

базі Реєстру застрахованих осіб, який веде Пенсійний фонд України. Єдина інформаційна система впроваджується в практику соціальної політики країни для вирішення таких проблем, як:

1) Ускладнений доступ громадян до отримання соціальної підтримки, в т.ч

– відсутність віддаленого доступу;

– одна й та сама особа повинна особисто звертатися до різних органів за різними видами соціальної підтримки (це Пенсійний фонд, Фонд соціального захисту інвалідів, Фонд соціального страхування, місцеві органи соціального захисту населення, які дублюють функції). Їх окремі інформаційні системи не інтегровані одна з одною, а обробка звернень часто займає багато часу;

2) Відсутність належного інформування громадян про їхні соціальні права та їх реалізацію, зокрема регулярного інформування про надання соціальних допомог та інших видів соціальної підтримки;

3) Складні та непрозорі процедури розподілу та здійснення соціальних видатків;

4) Величезна паперова тяганина та величезні паперові архіви;

5) Неконтрольованість операційних процесів у соціальній сфері;

6) Слабка, недостатня та часткова інтеграція інформаційних систем соціальної сфери з іншими державними інформаційними ресурсами;

7) І, нарешті, через роздутий бюрократичний апарат, значні адміністративні витрати, які несе держава **[Помилка! Джерело посилання не знайдено.]**.

Також планується, що впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄСІС), за допомогою якої адмініструватимуться всі види державної соціальної підтримки, забезпечить призначення, перерахунок та реалізацію соціальних виплат, а також дозволить:

– вирішувати всі питання щодо отримання будь-яких соціальних виплат та підтримки через єдиний соціальний веб-портал;

– доступ до послуги незалежно від місця проживання (реєстрації);

– віддалений доступ;

– недопущення корупції в процесі надання соціальної підтримки;

– можливість інформування громадян про їхні соціальні права та належний захист цих прав;

– скорочення адміністративних витрат і бюрократичного апарату в соціальній сфері щонайменше вдвічі;

– прозорий розподіл і контроль державних соціальних видатків;

– упорядкування планування та реалізації соціальних виплат та перевірки їх одержувачів [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Важливе значення у цьому процесі належить збільшенню функціоналу платформи Дія, яка відома кожному громадянину України [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Висновки. Українська економіка зазнала серйозного удару внаслідок війни. Зараз, коли російські війська відступають, економіка демонструє ознаки відновлення. Щоб підтримувати це зростання, необхідно підтримати значний соціальний потенціал згуртованості українського суспільства, сформований в останні місяці. За належної підтримки соціальні інновації та підприємці могли б відіграти життєво важливу роль у розбудові більш стійкої, інноваційної та інклюзивної моделі

для української економіки, допомагаючи прокласти шлях до зростання та процвітання. Україна має потужний соціальний капітал, а соціальні ініціативи мають величезний потенціал для економічного відновлення в Україні та подолання суспільних витрат війни.

Інвестори у соціальну сферу повинні бути мобілізовані, щоб плекати ці зерна інновацій, єдності та стійкості. В Україні ми бачимо, як це відбувається на місцях у реальному часі, коли навколо соціальної сфери люди згуртовуються, щоб захистити місцеві громади та відновити природні екосистеми, які зазнають збитків і втрат. Їхня сила, єдність і стійкість так само надихають, як сила збройних сил, які воюють на передовій. Необхідно переконатися, що соціальні інституції отримають необхідну підтримку та інвестиції, щоб соціальна економіка могла стати основою для економічного відновлення всієї країни.

References:

- Kalnytska M.A. *Teoretychni pidkhody do vyznachennia sotsialnoi sfery ta osoblyvosti yii funktsionuvannia v Ukraini. Ekonomika i suspilstvo. 2017. Vypusk 10. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/91.pdf (data zvernennia: 27.12.2022).*
- Pro skhvalennia Stratehii tsyfrovoi transformatsii sotsialnoi sfery: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy 28.10.2020 № 1353-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (data zvernennia: 27.12.2022).*

- Tarasiuk O. Novi initsiatyvy u sferi tsyfrovizatsii sotsialnoi sfery v Ukraini. Ukraina: Tsyfrovizatsiia sotsialnoi sfery. 2022. URL: <https://eespn.euro.centre.org/new-initiatives-in-the-area-of-digitalization-of-social-sphere-in-ukraine/> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- Sommer C. Social cohesion and economic development: unpacking the relationship. Briefing Paper. 2019. № 16. URL: <https://doi.org/10.23661/bp16.2019> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- Koshelenko K. Digitalization of the social sphere in Ukraine. Why is this important even in times of war? 2022. September 29. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/digitalization-social-sphere-ukraine-why-important-even-koshelenko/> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- Index Good country. URL: <https://index.goodcountry.org/> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- GINI Index for Ukraine. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/SIPOVGINIUKR> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- ВВП на душу населення. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- Human development index score of Ukraine from 1990 to 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/877624/human-development-index-of-ukraine/> (data zvernennia: 27.12.2022).*
- GDP per Capita. URL: <https://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-capita-ranking.php> (data zvernennia: 27.12.2022).*